

Римма Зюбіна – Таня, Олена Узлюк – Катя, Наталія Васько – Віра, Станіслав Дудник – Коля у «Четвертій сестрі» Януша Гловацького. Режисер Станіслав Мойсеєв. Київський Молодий театр. Фото Олександра Хітрова.

Валентина Грицук

Четверта сестра не від Чехова

З 24 лютого в Київському Молодому театрі відбуваються прем'єрні покази «Четвертої сестри» Януша Гловацького

Чи не в кожній класичній п'єси є п'єса-«родичка», така собі сьома вода на киселі, що в деяких рисах, деталях, сюжетом перегукується з відомим твором. Можна було запідозрити, що польський драматург Януш Гловацький в ролі такої підкинув до гнізда чеховських творів свою «Четверту сестру», аби та трохи позичила у «Трьох сестер» їхньої сценічної слави. Але «Четверта» виявилася неабиякою оригіналкою. Та і як могло бути інакше, коли п'єса зліплена з ре-

ального життя, коли вона не є постмодерним гібридом, скажімо, «Трьох сестер» з «Вишневим садом». А те, що тема «Трьох» та «Четвертої» та сама, свідчить не про невміння Януша Гловацького шукати матеріал, а про те, що теми та проблеми Росії залишаються незмінними впродовж століть. Наприклад, дочки відставних генералів, неважливо, три їх у нього, чотири чи п'ять, – завжди прагнуть у центр. А центр нині радше в Нью-Йорку, ніж у Москві. При-

наймні, так вважає автор п'єси, який утік 1981 року з радянської Польщі у Сполучені Штати і переконаний, що рай для всіх сестер пострадянського простору, у тім числі москвичок, – саме там. (Практика засвідчує, що жінки найчастіше прагнуть у Італію). Втім, для сестер з п'єси Гловацького далекий Нью-Йорк – тільки проблема «авіатікет» (як відомо, для чеховських сестер Москва не є проблемою залізничного квитка). В цьому криється дещо банальна

трагічність нинішніх реалій. Квитків немає за що купити, і наймолодша Таня продає сукню від Версаче, подарунок нареченого-мафіозі. Драматургові для символу раю Нью-Йорк потрібен як місце, досягне тільки для багатих росіян. А тому й проблеми героїв вирішуються «богом із машини»: розв'язкою стає валіза «зелених», цей псевдобог, що спускається з неба за допомогою четвертої сестри.

Хто така, ця четверта? У цьому і є головна інтрига твору. Нею виявляється всиновлений Генералом юнак Коля. Сестри змусили його до авантюри: хлопець зіграв роль московської повії у документальному фільмі американського режисера Джона Фрімена (він же – коханець середульшої Каті). Колі, зведеному у сім'ї Генерала до становища не просто хатньої робітниці, а вірного домашнього пса, випадком вдається привезти від генералового брата (мафіозі із Заходу), оцього ручного бога у валізі і трьом сестрам врешті забезпечено хепі-енд.

У нарочитій простоті, з якою драматург вирішує вічні російські питання, є щось американське, але це стосується в основному фіналу, адже тканину п'єси становлять взяті з пострадянських реалій ситуації, впізнавані й сучасними українцями. Тим більше, що Олександр Ірванець переклав твір Гловацького тою мовою, якою ми розмовляємо, а не тою, яку звикли чути в театрі. Бабуся у нього – «бабушка», мільйонер – «мільціанер» і т.п., і суржик аж ніяк не забиває колоритної української. Англійська ж із американським акцентом у виконанні Ярослава Чорненького, який грає Джона Фрімена, звучить так переконливо, ніби на цю роль запросили актора зі США. Отже, сучасна мова польської п'єси та адекватний переклад уже з перших реплік забезпечують виставі той тон і стиль, якими розмовляє зазвичай міський люд. Крім того, глядачі впізнають життєві реалії, з якими зустрічаються щодня. У цих ситуаціях актори не намагаються бути гіперреалістичними, малюнки їхніх ролей позначені виразним гротеском, і, якби не щасливий фінал, вистава цілком вписувалася б у жанр трагікомедії, де всім акторам вдалося створити соковиті характери, побачити за персонажами-маска-

ми живих людей: своїх знайомих, сусідів, друзів. Станіслав Боклан, неперевершений у зображенні п'яниць, врешті отримав можливість не тільки продемонструвати серію віртуозних пластичних етюдів на цю тему, а й розкрити драму гордовитого російського військового, який раптом став непотрібним, бо професійна майстерність у поєднанні зі складним кодексом офіцерської честі стала для суспільства обтяжливою, і вгору пішли бійці, готові за відповідні гроші виконати будь-яке замовлення. Наталя Васько, актриса нарцисично заколисана власною красою, врешті трохи вийшла за ці межі і створила образ елегантно інтелектуалки Віри, здатної безтямно закохатися у пустого політика-горлопана. Олена Узлюк переконливо продемонструвала, як із хлопчакуватої бабехи, що годує в зоопарку тигрів і тихцем краде у них м'ясо, народжується, (коли в неї закохується багатий іноземець) апетитна доглянута жінка. Станіслав Дудник, оминаючи всі штампи чоловіка в жіночій ролі, перевтілюється з Колі у Четверту Сестру, яка ніби дихає цнотою, але перед камерою виразно імпровізує поведінку повії.

Зрештою, у цій виставі всі акторські роботи вдалі. Деколи вони здаються ескізними, непрописаними, але для Станіслава Мойсеєва саме ці моменти постановки і є досягненнями, адже зазвичай цей режисер свої вистави «пересушує», зализує до глянцю, залишаючи для виконавця ролі в композиції видовища мале поле для пошуків особистісного контакту актора з драматургом. У «Четвертій сестрі» актори ніби напряду черпають з пропозицій літературного тексту, приміряючи матеріал до власних спостережень сучасних українських реалій. Реалій території трансформаторної будки, в якій можна ненароком доторкнутися до оголеного дроту. Саме такий простір вибудовує для жителів пострадянського мегаполіса художник-постановник Володимир Карашевський. На цій території не врятує табличка «Опасно для жизни», оскільки уважність не діє там, де не діють правила. Табличка про небезпеку може бути жартом, а в потрібному місці її може не виявитися. «Ти був у Росії? – Ні. – Тоді мовчи!» – так бували чеські бандити

говорять своїм недосвідченим колегам», – розповів якимось колишній поліцейський з Чехії. У цьому «трансформаторному» середовищі призвести до ризикованого життя може навіть не в міру розвинутий інтелект або талант. А тому Бабушка – Вікторія Авдеєнко – недаремно бідкається, що горе спіткало її сина Костю (Кирило Бін) ще тоді, коли він хлопчаком замість хуліганити просиджував дні і ночі за комп'ютером, – якраз знання привело його зрештою до торгівлі зброєю та наркотиками. Класичне горе з розуму. Бляшана будка деколи гулко розпадається на пластини, але це не означає звільнення. Молодий мертвий мафіозі Костя повертається до Бабушки скоцюрбленим у клітці, у вигляді бронзового пам'ятника, створеного відомим скульптором. Та відчуває: хлопчик уперше у безпеці, і вона радіє, усміхається, її більше нічого не напружує, вона ходить на мітинги, навіть вступає в якусь партію і кудись балотується. Авдеєнко створює образ такого собі нестаріючого веселого монстра жіночого роду, якого не беруть ані політичні зміни, ні горілка. Поверхом вище мешкає друг-алкоголік, батько трьох дочок Генерал, але Бабушка, яка частенько ділить з ним трапези, в кожній наступній сцені одягнута дедалі яскравіше і виглядає дедалі молодшою. У першій яві ми бачили її у ватному, мало не льотному комбінезоні захисного кольору. (Художниця з костюмів Людмила Нагорна).

Завдяки музичній концепції Станіслава Мойсеєва вистава переповнена стилізаціями під міський фольклор, актори співають з душею, не виходячи з образів, композитор та акомпаніатор Володимир Соляник їм допомагає, кидає репліки, – і ось короткі пісеньки-рефрени якогось разу вже підхоплюють деякі глядачі. Звичайно, співають вони собі під ніс і частіше в антракті, але знак хороший. Можливо, пісні перетворюються колись на кнївський фольк. На тлі майже повної відсутності в кнївських театрах драматургії про сучасне життя в сучасному місті «Четверта сестра» виявилася знаково вдалою, оскільки після багатьох трактувань далекої в часі класики на кін вийшла п'єса, що стала рідною і для авторів вистави, і для публіки.